

Ministrstvo za digitalno preobrazbo
Davčna ulica 1
1000 Ljubljana
gp.sdp@gov.si

V Ljubljani, 24. januarja 2023

ZADEVA: Pripombe na predlog strategije Digitalna Slovenija 2030

Spoštovani,

Mreža nevladnih organizacij za vključujočo informacijsko družbo (NVO-VID)¹ zagovarja kakovostno življenje v informacijski družbi in opolnomočenje ljudi s pomočjo digitalnih tehnologij. Mreža NVO-VID povezuje 26 društev, zvez društev, zasebnih zavodov, fundacij in socialnih podjetij, od katerih jih ima 6 status nevladne organizacije v javnem interesu na področju razvoja informacijske družbe². NVO-VID deluje kot nacionalna vsebinska mreža nevladnih organizacij, ki je kot subjekt podpornega okolja opredeljena v 3. odstavku 24. člena Zakona o nevladni organizacijah³.

Delovna skupina za izobraževanje v digitalni družbi pri mreži NVO-VID je pripravila pripombe na predlog strategije Digitalna Slovenija 2030. Pripombe se nanašajo na uvodni del strategije, namen, vizijo, cilje in upravljanje strategije, horizontalna načela delovanja, prednostna področja gigabitna infrastruktura, digitalne kompetence in vključenost, digitalne javne storitve ter povezani področji zeleni prehod in podporno okolje.

V Mreži NVO-VID pozdravljamo pozornost, ki jo predlog strategije namenja digitalnim kompetencam in vključenosti ter posamične omembe nevladnih organizacij kot ciljne skupine strategije. Prav tako pozdravljamo namero za vzpostavitev Strateškega sveta za digitalno preobrazbo, katerega bodo sestavljali tudi predstavniki nevladnih organizacij.

Hkrati opozarjamo, da predlog strategije namenjena premalo pozornosti naslednjim področjem digitalne preobrazbe:

- digitalni suverenosti družbe in prebivalcev;
- državljanski in medijski pismenosti v povezavi z digitalnimi tehnologijami;
- eksplicitnemu navajanju standardov digitalne dostopnosti;
- jasnemu vključevanju invalidov, oseb z različnimi oblikami oviranostmi ter socialno najbolj ogroženih družbenih skupin kot ciljnih skupin na področju digitalne vključenosti;
- objavljanju besedilnih datotek javne uprave v ODF (Open Document Format) odprtem formatu;

1 Dostopno prek <https://www.informacijska-druzba.org>.

2 Dostopno prek <https://www.informacijska-druzba.org/clanice/>.

3 Dostopno prek <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7129>

- uporabi odprto kodnih rešitev pri razvoju digitalnih javnih storitev;
- vključevanju načela »public money, public code«;
- krepitevi demokracije s pomočjo spletnega glasovanja, digitalizacije volilnih procesov in digitalizacije življenjskih dogodkov v povezavi z demokratičnim življenjem;
- skladnosti zelenega in digitalnega prehoda z vidika strateškega načrtovanja konkretnih aktivnosti;
- podpornemu okolju vsebinskih mrež nevladnih organizacij na področju informacijske družbe in iz njega izhajajoče digitalne preobrazbe nevladnega sektorja.

V Mreži NVO-VID poleg tega ocenjujemo, da je 14 dnevni rok za javno razpravo o krovni strategiji na področju digitalne preobrazbe prekratek. Trajanje zadnje strategije na področju digitalne preobrazbe se je zaključilo leta 2020. Država Slovenija je tako zadnji dve leti brez strategije na zadevnem področju, vključujoč obdobje predsedovanja Svetu EU. Zato minimalni 30 dnevni rok za javno javno razpravo po vzoru priprave predpisov ne bi bistveno spremenil dejstva, da Slovenija zamuja pri pripravi krovne strategije na področju digitalne preobrazbe. Kratek, 14 dnevni rok tako zgolj potrjuje dejstvo, da ima Vlada RS precejšnje težave na področju učinkovitega strateškega načrtovanja (UMAR Poročilo o razvoju 2022, str. 114)⁴.

V luči javne razprave prav tako predlagamo, da Ministrstvo za digitalno preobrazbo v prihodnje objavlja predloge strategij, akcijskih načrtov in predpisov ter ostalih političnih in normativnih dokumentov tudi v pdf in odt formatih (odprti formati), kar bo prispevalo k boljši dostopnosti dokumentov za uporabnike in organizacije, ki ne uporabljamo pisarniškega paketa točno določenega proizvajalca in posledično nismo priklenjeni na prodajalca (ang. vendor lock-in) programske opreme.

Od predlagatelja strategije DSI 2030, Ministrstva za digitalno preobrazbo, pričakujemo pisni odziv s povratnimi informacijami na vsako pripombo posebej ter ustrezno utemeljeno obrazložitev v primeru neupoštevanja posameznih pripomb.

Prosimo, da pisni odziv posredujete na kontaktni e-naslov Mreže NVO-VID mreza.nvo@informacijska-druzba.org ter v kopijo simon.delakorda@inepa.si in katja@vsak.si.

Z lepimi pozdravi,

Delovna skupina za izobraževanje v digitalni družbi pri mreži NVO-VID
(predsedujoča delovni skupini Katja K. Ošljak, Zavod Vsak)

Za Mrežo NVO-VID

mag. Simon Delakorda
Koordinator zagovorništva in mreženja
Mreža nevladnih organizacij za vključujočo informacijsko družbo
simon.delakorda@inepa.si
041 365 529

⁴ Vir: https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/razvoj_slovenije/2022/slovenski/POR2022_splet2.pdf.

I. Pripombe na uvod Strategije Digitalna Slovenija 2030

1. Opredelitev digitalne preobrazbe (str. 1)

Strategija Digitalna Slovenija 2030 je opredeljena kot krovni strateški dokument Vlade Republike Slovenije na področju digitalne preobrazbe. Hkrati dokument ne pojasnjuje pojma digitalne preobrazbe kot takega. **Predlagamo, da se v besedilo vključi predlog opredelitve digitalne preobrazbe kot ga razume in uporablja Vlada RS.**

Utemeljitev: Deležniki in sektorji v Sloveniji na področju digitalne preobrazbe nimajo skupne vizije, ker zagovarjajo raznolike in deloma nasprotujoče si interese v povezavi z digitalizacijo. Kapitalski interesi promovirajo podjetniško predstavo digitalne preobrazbe, ki razume digitalizacijo v funkciji gospodarske konkurenčnosti, delovnih mest in potreb trga. Ta vizija je načelno usklajena s tehnološko predstavo digitalne preobrazbe, ki razume razvoj in uporabo digitalnih tehnologij kot družbeni cilj in ne nujno kot orodje za doseganje boljše in pravične (digitalne) družbe. Ostale predstave, kot npr. vizija humane in družbeno sprejemljive digitalne preobrazbe, zaenkrat niso ustrezno pozicionirane zaradi neizvajanja zakonskih obveznosti države, ki se nanašajo na krepitev nevladnega sektorja na področju informacijske družbe⁵.

2. Zavedanje raznolikosti potreb ciljnih skupin (str. 1)

Pri naštevanju segmentov družbe in ciljnih skupin, katerim je potrebno zagotoviti potrebna sredstva in vire, da bodo skupaj vstopali v digitalno napredno družbo in izkoristili prednosti digitalnih tehnologij, **dodati nevladne organizacije.**

Utemeljitev: Nevladne in prostovoljske organizacije so eden izmed ključnih gradnikov civilne družbe, prispevajo k družbeni kohezivnosti, demokratični pluralnosti in trajnostno naravnemu razvoju⁶. Nevladne organizacije NVO so pomemben deležnik razvoja vključujoče digitalne družbe. Prek neposrednega stika z ljudmi, umeščenosti v družbeno okolje, praktičnih izkušenj s terena ter socialnih in strokovnih kapacitet pomembno prispevajo k digitalni preobrazbi. Razvite, učinkovite in povezane nevladne organizacije ter kakovostno in trajnostno prostovoljstvo imajo pozitivne učinke tudi na širjenje e-demokracije in demokracije. Omogočajo večje splošno zavedanje o razvojnem pomenu informacijsko-komunikacijske tehnologije in interneta ter boljšo digitalno pismenost, zagotavljajo pa tudi izobraževanja za e-veščine in enakopravno vključevanje vseh generacij v evropsko digitalno družbo. Nevladne organizacije s svojimi aktivnostmi v okviru digitalizacije povečujejo učinkovitost, dostopnost in preglednost svojega dela in dela drugih javnih organizacij⁷.

3. Zavajajoča navedba o »izjemnem razvojnem napredku v digitalni preobrazbi po DSI2020« (str. 2)

Besedilo strategije vključuje zavajajočo navedbo o izjemnem razvojnem napredku Slovenije v digitalni preobrazbi po DSI2020. **Navedba je brez vira trdite in utemeljitve, zato pričakujemo, da bo umaknjena iz besedila.**

5 Vir: Sprejemanje zakona brez krovne strategije in vizije na področju digitalizacije https://www.informacijska-druzba.org/wp-content/uploads/2022/02/Odklonilno_mnenje_predlog_ZSDVklj_Mreza-NVO-VID.pdf.

6 Vir: Smernice za sodelovanje Vlade Republike Slovenije z nevladnimi organizacijami https://www.gov.si/assets/ministrstva/MJU/SNVO/Smernice_v_2.docx.

7 Vir: Strategija razvoja nevladnih organizacij in prostovoljstva do leta 2023 <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MJU/SNVO/Prostovoljstvo/Strategija-razvoja-NVO-in-prostovoljstva.pdf>.

Utemeljitev: Slovenija se po splošni razvrstitvi indeksa DESI za leto 2022 nahaja na 11. mestu. Kar je po prilagoditvenih izračunih Evropske komisije enako mesto kot leta 2021. Slovenija sicer ohranja hitrost dosedanjega napredka, po katerem se od leta 2017 uvršča rahlo nad povprečje EU⁸. Leta 2021 se je zgodil navidezen napredek Slovenije na DESI indeksu, ker je Evropska komisija spremenila metodologijo merjenja, ki po novem sledi obstoječim političnim prioritetam digitalne preobrazbe EU glede na cilje Sklada za okrevanje in odpornost ter Digitalni kompas za digitalno desetletje EU. Sestavljeni indeks DESI za leto 2021 ni več vključeval dimenzije »Uporaba internetnih storitev«, po kateri se je Slovenija v uvrstila na 22. mesto med članicami EU. Nova metodologija ni primerljiva s prejšnjo, zato je Evropska komisija upoštevala spremembe v preračunu vrednosti indeksa za pretekla leta. Pretekla uvrstitve Slovenije na indeksu DESI so po novi metodologiji 13. mesto v letih 2019 ter 15. oz. 14. mesto v letih 2020 ter 2018 in 2017⁹. Slovenija je tako na DESI indeksu v zadnjih šestih letih napredovala največ za 3 oz. 4 mesta.

4. SWOT analiza DSI2020 - pomanjkljivosti (str. 2)

K pregledu pomanjkljivosti **dodati odsotnost strukturiranega medsektorskega dialoga med deležniki digitalne preobrazbe Slovenije, ki bi delovalo po načelih demokratičnosti, uravnoteženosti in preglednosti.**

Utemeljitev: Mreža nevladnih organizacij za vključujočo informacijsko družbo je večkrat javno opozorila na neuravnoteženo digitalno preobrazbo Slovenije¹⁰ ter na nepregledno upravljanje Slovenske digitalne koalicije¹¹. Oba predstavljata vzrok in posledico odsotnosti strukturiranega medsektorskega dialoga med deležniki digitalne preobrazbe Slovenije.

5. SWOT analiza DSI2020 - priložnosti (str. 2)

Dopolniti besedilo o implementaciji načela »privzeto digitalno« pri javnih storitvah in izkoristiti priložnosti za boljše sodelovanje vseh deležnikov na področju kibernetске varnosti, tako, da bo vključevalo naslednje dopolnitev:

...na način, da bodo do teh storitev imeli dostop vsi prebivalci in prebivalke, ne glede na svoj socialno-ekonomski položaj, demografske lastnosti, zdravstveno stanje, oviranosti ipd.

Utemeljitev: Že ob trenutni stopnji digitaliziranosti javnih storitev imamo veliko problemov. Na primer v zdravstvu z aplikacijo Gospodar zdravja, ki so jo uvedli številni zdravstveni zavodi in nemalokrat predstavlja edini možni način za dostop do zdravnika, vsem nevesčim uporabe tehnologije in osebam brez dostopa do računalnika/interneta kratimo pravico do zdravstvene oskrbe.

6. Uporaba enotne terminologije v predlogu strategije in sicer **invalidi in osebe z različnimi**

8 Vir: Indeks DESI ni ustrezen pokazatelj razvitosti digitalne družbe <https://www.informacijska-druzba.org/2022/07/28/indeks-desi-ni-ustrezen-pokazatelj-razvitosti-digitalne-druzbe/>.

9 Vir: Sporočilo za javnost: Slovenija mora povečati naložbe v družbene segmente digitalne preobrazbe v okviru Evropske kohezijske politike 2021-2027 <https://www.informacijska-druzba.org/2021/11/19/slovenija-mora-povecati-nalozbe-v-druzbene-segmente-digitalne-preobrazbe-v-okviru-evropske-kohezijske-politike-2021-2027/>.

10 Vir: Neuravnotežena digitalna preobrazba Slovenije <https://www.informacijska-druzba.org/2021/05/17/neuravnotezena-digitalna-preobrazba-slovenije/>.

11 Vir: 9 predlogov za pravilnejše in preglednejše delovanje Slovenske digitalne koalicije <https://www.informacijska-druzba.org/2022/11/30/9-predlogov-za-pravilnejse-in-preglednejse-delovanje-slovenske-digitalne-koalicije/>.

oblikami oviranostmi

Utemeljitev: Pod dikcijo invalidi so osebe z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi in senzoričnimi okvarami ter motnjami v duševnem razvoju, ki jih v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi in otroci do dopolnjenega 18 leta (otroci s posebnimi potrebami). Najpogosteje dobijo osebe status invalida kadar izkazujejo motnje v duševnem razvoju, poškodbe glave, gluhoto ali težjo naglušnost, slepoto ali težjo slabovidnost, poškodbe hrbtenjače in druge poškodbe, stanja po bolezni ali pridobljene invalidnosti ob rojstvu. Dikcija osebe z različnimi oblikami oviranostmi pa vključuje osebe, ki imajo zmanjšano zmožnost zaradi poškodb, bolezni ali drugih vzrokov, vendar niso pridobile statusa invalida.

II. Pripombe na Namen, vizijo, cilje in upravljanje Digitalne Slovenije 2030 (str. 6)

7. *Pri naštevanju deležnikov, ki so sodelovali pri usklajevanju strategije Digitalna Slovenija 2030, navesti nevladne organizacije (str. 6)*

Utemeljitev: Mreža nevladnih organizacij za vključujočo informacijsko družbo v okviru svojih zagovorniških aktivnosti¹² in delovnih skupin¹³ aktivno sooblikuje strategije in politike na področju digitalne preobrazbe. Pri tem namenja posebno pozornost zapostavljenim družbenim in socialnim vidikom digitalne preobrazbe¹⁴.

8. *Namesto intenzivne, uravnotežena uporaba digitalnih tehnologij (str. 6)*

Popraviti prizadevanja za intenzivno rabo digitalnih tehnologij v vseh segmentih družbe v **prizadevanja za uravnoteženo uporabo digitalnih tehnologij.**

Utemeljitev: Intenzivna uporaba digitalnih tehnologij prinaša tudi negativne posledice za kakovost življenja ljudi kot so digitalna zasvojenost, digitalni stres in digitalna izgorelost¹⁵.

III. Pripombe na Horizontalna načela delovanja

9. *Zaščita svobodnega odprtega interneta (str. 9)*

Med primere, v katerih se posega v prosto gospodarsko pobudo kršitelja, dodati tudi **širjenje vsebin, ki spodbujajo polarizacijo tako, da spodbujajo močne (čustvene) odzive na vsebine.**

Utemeljitev: Iz pričevanj žvižgačev, kot je denimo Frances Haugen, in številnih poročil je razvidno, da so digitalne platforme pomanjkljivo regulirane in nadzorovane.

12 Vir: <https://www.informacijska-druzba.org/category/pobude/>.

13 Vir: <https://www.informacijska-druzba.org/delovne-skupine/>.

14 Vir: Zahteve za humano in družbeno sprejemljivo digitalno preobrazbo!
<https://www.informacijska-druzba.org/2021/11/03/zahteve-za-humano-in-druzbeno-sprejemljivo-digitalno-preobrazbo/>.

15 Vir: Kako internet vpliva na duševno zdravje? https://www.noexcuse.si/zadnja_stran/kako-internet-vpliva-na-duševno-zdravje/.

10. Zasedovanje medsektorskih sinergijskih razvojnih učinkov (str. 10)

Pri opisu načela medsektorskega povezovanja dodati **upoštevanje standardov posvetovanja z zainteresirano javnostjo ter načeli transparentnosti in dobrega upravljanja**.

Utemeljitev: Resolucija o normativni dejavnosti opredeljuje načelo transparentnosti, ki predpostavlja politike urejanja določenega področja v sodelovanju s čim širšo javnostjo, posebno pa s ciljnimi skupinami, na katere se nanaša. Najavo, pripravo in sprejemanje predpisov po rednih zakonodajnih postopkih, ki omogočajo kakovostno seznanjanje ter odzive in vplive zainteresirane javnosti. Zakon o javnih uslužbencih v 14. členu (načelo dobrega gospodarjenja) določa, da mora javni uslužbenec gospodarno in učinkovito uporabljati javna sredstva, s ciljem doseganja najboljših rezultatov ob enakih stroških oziroma enakih rezultatov ob najnižjih stroških.

11. Uporaba slovenskega jezika in ohranjanje kulturne identitete (str. 10)

a) Pri spodbujanju uporabe slovenskega jezika na internetu mora digitalna preobrazba vključevati ukrepe za ustvarjanje digitalnih vsebin v slovenskem jeziku v **povezavi z dostopnostjo uporabniških vmesnikov in pravil/pogojev uporabe za otroke na družbenih omrežjih**.

Utemeljitev: Otroci, katerih materni jezik ni angleščina, so pri tem pogosto izključeni - ne morejo razumeti pravil/pogojev uporabe družbenih omrežij in drugih digitalnih medijev/orodij in v primeru težav ne morejo pomoči poiskati pri službi za pomoč uporabnikom, ki ni dostopna v slovenskem jeziku ipd. Na to opozarja več raziskav, pa nenazadnje tudi Splošni komentar št. 25 Odbora za otrokove pravice ZN (2021). Zadnje čase se sicer pojavljalo tudi (delni) slovenski prevodi na omenjenih omrežjih, a so ti strojno izdelani in niso zapisani po standardih slovenskega jezika.

12. Dodati načelo Digitalna suverenost

Predlagamo dodatno **načelo Digitalna suverenost**, ki se nanaša na na zmožnost uporabnikov digitalnih tehnologij, da se **zaščitijo pred digitalnim nadzorom države**, da se **samostojno in informirano odločajo o upravljanju z osebnimi podatki v podatkovnem kapitalizmu** in da se **samostojno in informirano odločajo o uporabi strojne in programske opreme ter spletnih storitev**¹⁶. Pri slednjem se načelo digitalne suverenosti nanaša tudi na **omejevanje t.i. »priklenitve na prodajalca«** (ang. vendor lock-in) programske in strojne opreme ter digitalnih storitev.

Utemeljitev: Načelo digitalne suverenosti se nanaša na omejevanje t.i. »priklenitve na prodajalca« (ang. vendor lock-in) programske in strojne opreme ter digitalnih storitev. V primeru »priklenitve na prodajalca« gre za porabo zasebnih in javnih sredstev za produkte, od katerih javnost nima praktično nič. Boljšo alternativo predstavlja poraba zasebnih in javnih sredstev za odprtokodno programsko opremo in storitve, ki omogočajo ponovno rabo in (re-)investicije v skupno dobro. Hkrati se z uvajanjem tega načela naslavlja izzivi Evropske unije in Slovenije na področju digitalne suverenosti, ki se kaže v odvisnosti od programov in storitev tehnoloških korporacij.

13. Dodatno načelo: Socialna vključenost

Predlog strategije na več mestih omenja vidike socialne vključenosti v povezavi z digitalno preobrazbo (npr. cenovno dostopen širokopasovni internet, izposoja delujoče opreme ter

16 Vir: Digitalna suverenost civilne družbe <https://www.inepa.si/2022/05/17/digitalna-suverenost-civilne-druzbe/>.

dostopnost tehnologij, storitev in vsebin ter razvoj prosto dostopnih, odprto kodnih in različnim družbenim skupinam prilagojenih digitalnih storitev). Z vidika vsebinske koherentnosti strategije zato **predlagamo, da se te vidike zaokroži s horizontalnim načelom Socialna vključenost.**

Utemeljitev: Načelo št. 2 z naslovom Družbeno udejstvovanje in digitalna vključenost v Berlinski deklaraciji (Berlin Declaration on Digital Society and Value-Based Digital Government)¹⁷, katere podpisnica je Republika Slovenija navaja, da bi morali biti vsi Evropejci sposobni sodelovati in imeti polne koristi od digitalnih priložnosti na brezpogojni osnovi in brez diskriminacije. Rezultati Eurobarometra Digital rights and principles (Digitalne pravice in principi)¹⁸ kažejo, da je za 91 % prebivalcev Slovenije zelo pomembno oz. pomembno, da sta izobraževanje in usposabljanje za digitalne veščine, ki pripomorejo k aktivnemu udejstvovanju v družbi, na trgu dela in demokratičnih procesih, dostopna za vse. Strategija prav tako ne sme zapostavljati digitalno najbolj izključenih in ranljivih skupin prebivalstva¹⁹.

14. Dodatno načelo: Razvoj demokracije

Predlagamo **dodatno načelo Razvoj demokracije**, ki se bo nanašalo na krepitev demokratičnega odločanja s pomočjo digitalnih tehnologij. Načelo se nanaša tako na spletno glasovanje in digitalizacijo volilnih procesov kot tudi digitalizacijo življenjskih dogodkov državljanov Republike Slovenije v povezavi z demokratičnim življenjem kot so e-oddaja podpore kandidatom na predsedniških in lokalnih volitvah, e-registracija politične stranke ter digitalizacija peticij Državnemu zboru.

Utemeljitev: Vlada Republike Slovenije se je v koalicijski pogodbi v sklopu Demokratizacija volilnega sistema zavezala k naslednjemu: »Preučili bomo možnosti spletnega glasovanja in digitalizacije volilnih procesov ter podprli digitalno demokracijo.« (str. 5)²⁰. Ustave republike Slovenije v 44. členu (sodelovanje pri upravljanju javnih zadev) določa, da ima vsak državljan pravico, da v skladu z zakonom neposredno ali po izvoljenih predstavnikih sodeluje pri upravljanju javnih zadev.

IV. Prednostna področja

16. Gigabitna infrastruktura (str. 13)

a) Predlagamo **jasno vključitev invalidov v razpoložljivost in dostopnost infrastrukture.**

Utemeljitev: Opozarjamo, da so invalidi v preteklosti imeli brezplačen dostop do interneta preko telefonskih povezav, kar so z uvajanjem interneta preko kabelskih ponudnikov izgubili. V tem oziru predlagamo, da se doda v besedilo naslednji stavek: »*Posameznikom, ki si ne morejo privoščiti nakupa opreme za sodelovanje v digitalnem okolju, je treba omogočiti vsaj izposojno delujoče opreme. Osebam z uradnim statusom invalida pa se omogoči cenovno ustrezen dostop do*

17 Dostopno prek https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=75984.

18 Dostopno prek <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2270>.

19 Vir: Kaj je e-vključenost in zakaj je pomembna v času pandemije covid-19?

<https://www.informacijska-druzba.org/2020/12/20/kaj-je-e-vkljucenost-in-zakaj-je-pomembna-v-casu-pandemije-covid-19/>.

20 Vir: 15. Vlada Republike Slovenije. Program za delo koalicije 2022 – 2026

https://www.gov.si/assets/vlada/Vlada_predstavitev_dokumenti/Koalicijski-dogovor-2022-2026-Programski-del-18.5.2022.pdf.

interneta.«

b) Predlagamo, da se v besedilu, ki se nanaša na slovenski jezik, ustrezno vključi tudi »**slovenski znakovni jezik**«, ki je v Sloveniji uradni jezik od leta 2002. Na primer na koncu poglavja »Razpoložljivost in dostopnost infrastrukture«.

17. Digitalne kompetence in vključenost - Stanje digitalne vključenosti v Sloveniji (str. 17)

Predlagamo, da se v strategiji **strokovno ustrezno ločuje med digitalnimi kompetencami za državljane, digitalnimi kompetencami za učitelje, poklicnimi kompetencami** ter vsakemu od treh področji nameni ustrezno mesto.

Utemeljitev: Razvojne aktivnosti države za povečanje števila IKT strokovnjakov ter za povečanje števila strokovnjakov drugih poklicev, ki pri svojem delu potrebujejo več kot le digitalne kompetence za državljane, sodi na področje poklicnega in strokovnega izobraževanja ter visoko in univerzitetnega izobraževanja. Situacija je pereča, zato menimo, da bi bilo smiselno omenjeno temo nasloviti v ločenem poglavju.

18. Digitalne kompetence in vključenost - Zaupanje (str. 18, moder okvir)

Povzetek sklopa na temo zaupanja dopolniti tako, da se državljani in organizacije v digitalnem okolju ne bodo zgolj počutili varni temveč bodo **dejansko varni** in bodo razumeli prednosti digitalizacije ter jih s pridom uporabljali.

Utemeljitev: Nočemo, da se državljani zgolj počutijo varne, ampak morajo biti varni, za kar je potrebno zagotavljati strog regulacijski okvir in bdeti nad ter sankcionirati kršitve; ter seveda pomagati žrtvam.

19. Digitalne kompetence in vključenost - Digitalne kompetence - Neformalno izobraževanje (str. 20)

a) Predlagamo **premestitev zapisa**, kjer piše »Pri tem so kot spodbuda staršem smiselna tudi sofinanciranja programov, posebej, oz. v večjem obsegu za socialno ogrožene« **v poglavje o neformalnem izobraževanju**.

Utemeljitev: Iz odstavka je moč razbrati, da se naveden stavek nanaša na izbirne in interesne vsebine v formalnem izobraževanju. Iz česar izhaja, da je govora o vsebinah, ki so del izobraževalnega programa. Izpostavljeni stavek pa se nanaša na prostočasne dejavnosti, ki jih financirajo starši, kar torej ni del formalnega ampak neformalnega izobraževanja.

b) Enako predlagamo, da se **odstavek**, ki govori o programih za brezposelne, digitalnem usposabljanju ipd., **prestavi v podpoglavje o neformalnem izobraževanju**, saj se v našem prostoru smatra za formalno izobraževanje le tiste oblike organiziranih oblik poučevanja, ki vodijo k pridobitvi stopnje izobrazbe.

c) Predlagamo, da se v neformalno izobraževanje vključi tudi **digitalno opismenjevanje (pismenost) za invalide in osebe z različnimi oblikami oviranosti ter za osebe z nižjim socialnim statusom**. Omenjeno je ključnega pomena, ker je dobra digitalna pismenost ranljivejše populacije

ključna za popolno vključenost v družbo in nenazadnje kvalitetnega življenja. Predlagamo tudi, da se v tabelo na koncu poglavja iii.b. doda alineja: »Zagotoviti je potrebno ustrezno usposabljanje in dostopnost s prilagoditvami za invalide, osebe z različnimi oblikami oviranosti, starejše ter za osebe z nižjim socialnim statusom za pridobitev digitalnih kompetenc.«

20. Digitalne kompetence in vključenost - Digitalne kompetence – formalno izobraževanje (str. 20)

V učne načrte vključiti celovit razvoj digitalnih kompetenc **in medijske pismenosti**.

Utemeljitev: S tem, ko privzemamo evropski referenčni okvir DigComp kot edini smerokaz opismenjevanja za digitalno družbo oziroma digitalno preobrazbo, posameznic in posameznikov ne opremljamo celostno za suvereno in vključujočo participacijo v digitalni družbi. Medijska pismenost ob digitalnih kompetencah, kot jih sugerira DigComp, namreč doprinaša: poznavanje družbene vloge digitalnih medijev oziroma vse tehnologije, povezane z informiranjem, komuniciranjem ter družbenim udejstvovanjem nasploh, razumevanje delovanja in poslovanje medijskega in digitalnotehnološkega ekosistema z vidika digitalnega inženirstva, produkcije, urednikovanja in distribucije informacij – ki so ključna znanja in spretnosti za kritično branje novic, prepoznavanje lažnih novic, izogibanje t. i. črnim vzorcem digitalnih platform ter za državljansko udejstvovanje.

21. Digitalne kompetence in vključenost - Preseganje digitalnega razkoraka in aktivna družbena vključenost (str. 23).

Predlagamo, da se med našete **najbolj ogrožene družbene skupine, dodajo tudi osebe z različnimi oviranostmi (gibalno ovirani, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni itd.)**.

22. Digitalne kompetence in vključenost – Cilji (str. 24)

a) Dopolniti vsebin digitalnih kompetenc, ki bodo del obveznega učnega programa šolskega sistema **z znanji s področja medijske pismenosti**.

Utemeljitev: Digitalne kompetence posameznika reducirajo na uporabnika tehnologij in ga opremljajo za uporabo naprav, aplikacij idr. orodij, medtem ko lahko skupaj z medijsko pismenostjo, državljana opremljamo celostno za suvereno in vključujočo participacijo v digitalni družbi. Medijska pismenost namreč doprinaša: poznavanje družbene vloge digitalnih medijev oziroma vse tehnologije, povezane z informiranjem, komuniciranjem ter družbenim udejstvovanjem nasploh, razumevanje delovanja in poslovanje medijskega in digitalnotehnološkega ekosistema z vidika digitalnega inženirstva, produkcije, urednikovanja in distribucije informacij – ki so ključna znanja in spretnosti za kritično branje novic, prepoznavanje lažnih novic, izogibanje t. i. črnim vzorcem digitalnih platform ter za državljansko udejstvovanje.

b) Cilji za prednostno področje digitalne kompetence in vključenost ne vključujejo ranljivih skupin. Predlagamo, da se doda **nov cilj**: »povečanje števila usposobljenih invalidov za uporabo digitalnih storitev« in povezan kazalnik % invalidov, ki uporabljajo digitalne storitve (2022 – 30 %, 2025 – 50 %, 2030 – 75 %).

23. Digitalne javne storitve - Strateški cilji (str. 38)

a) Pričakujemo dopolnitev strateškega cilja »Učinkovito in varno okolje za opravljanje digitalnih

storitev« tako, da bo vključeval **objavljanje besedilnih / pisarniških datotek javne uprave, ki so namenjene javnosti, v ODF (Open Document Format) odprtem formatu.**

Utemeljitev: Odprt format je tisti format, ki je hkrati odprt standard. Gre za format, ki je prost za uporabo in ni vezan na komercialno programsko opremo ali ponudnika. Njegova prednost je ta, da omogoča trajno ohranjanje digitalnih virov. Objavljanje besedilnih / pisarniških datotek javne uprave, ki so namenjene javnosti, je zato potrebno objavljati v odprtem formatu ODF (Open Document Format) poleg DOCX in PDF formatov.

b) Pričakujemo dopolnitev strateškega cilja »Učinkovito in varno okolje za opravljanje digitalnih storitev« tako, da bo **vključeval sklicevanje na uporabo odprto kodnih rešitev pri razvoju digitalnih javnih storitev**, kadar je to primerno. Predlog se nanaša tudi na strateški cilj »Vse digitalne storitve so soustvarjene in usmerjene v uporabnike«.

Utemeljitev: Z uporabo in razvojem odprtokodnih rešitev se znižajo stroški za storitve, saj jih ni potrebno ponovno razvijati. Ob tem se spodbuja sodelovanje med različnimi sektorji, javna sredstva pa se racionalno porabljajo za rešitve, ki so na voljo tudi širši javnosti ter s tem tudi javnemu sektorju. Zvišuje se nivo inovacij, saj ni potrebe po ponovnem iskanju rešitev za rešen problem, in se lažje gradi na že obstoječem. Evropska komisija navaja naslednje prednosti uporabe odprtokodnih rešitev pri razvoju digitalnih javnih storitev: a) odprta koda je javna koda, ki omogoča smotrno porabo javnega denarja, omogoča svobodo izbire in se izogiba t.i. »priklenitvi na prodajalca« (ang. vendor lock-in), b) lažša uporaba in ponovno uporabo programskih rešitev pri razvoju čezmejnih storitev, ki so interoperabilne in povečujejo učinkovitost in c) odprtokodnemu programu se na preprost in učinkovit način dodajajo nove funkcije, ki se lahko prosto delijo s komerkoli, za kakršen koli namen. To pomeni, da lahko koristi vsem. Vir: European Commission, Open Source Software Strategy 2020-2023²¹.

c) Pričakujemo, dopolnitev strateškega cilja »Učinkovito in varno okolje za opravljanje digitalnih storitev« tako, **da bo vključeval sklicevanje na načelo»public money, public code«.**

Utemeljitev: Cilj načela »public money, public code« (<https://publiccode.eu/>) pri razvoju vseh novih digitalnih storitev, katerih koda ima javno vrednost, je poraba javnih sredstev za javno (odprto) kodo ter s tem zviševanje kakovosti in dostopnosti programov in storitev za vse. Načelo spodbuja preglednost, sodelovanje in inovacije pri razvoju digitalnih javnih storitev. Hkrati se s tem načelom preprečuje podvajanja dela in nesmotrno porabo javnega denarja v primerih, ko pride do menjave razvijalca / ponudnika digitalne javne storitve (razvoj nove storitve od začetka).

č) Pričakujemo dopolnitev strateškega cilja »Vse digitalne storitve so soustvarjene in usmerjene v uporabnike« tako, da bo vključeval **eksplicitno navajanje standardov digitalne dostopnosti in dosledno upoštevanje mednarodnih evropskih standardov za dostopnost pri oblikovanju in/ali posodabljanju spletišč digitalnih javnih storitev (skoraj dostopno je še vedno nedostopno).**

Utemeljitev: V tem sklopu strategije, ki se nanaša na Digitalne javne storitve pogrešamo eksplicitne navedbe glede standardov digitalne dostopnosti. Digitalna dostopnost bi moral postati standardiziran izraz z ustrezno opredelitvijo v slovarju terminov, ki se ga ni mogoče mešati z ostalim izrazoslovjem okoli dostopnosti. Termina, ki bi ju morali ustrezno obrazložiti oz. definirati in nato ustrezno uporabljati, sta »digitalna dostopnost« in »dostopno vsem«. Oba termina se nanašata na

21 Dostopno prek https://ec.europa.eu/info/departments/informatics/open-source-software-strategy_en.

skladnost s priporočili glede dostopnosti spletišč (WCAG). Dejstvo je, da Slovenija pri implementaciji digitalne dostopnosti občutno zaostaja.

d) Pričakujemo dopolnitev strateškega cilja »Vse digitalne storitve so soustvarjene in usmerjene v uporabnike« tako, da bo vključeval **eksplicitno navedbo zahtev glede digitalne dostopnosti, s sklici na vse zakone, ki jo naslavlja (ZJN, 68 člen); ZDSMA in prihajajoči Zakon o dostopnosti produktov in storitev (European Accessibility Act)**. Smiselna bi bila tudi krajša obrazložitev osnov digitalne dostopnosti (odličen vir: <https://www.w3.org/WAI/fundamentals/accessibility-intro/>).

Utemeljitev: Skozi celotno strategijo se beseda dostopnost ponavlja v različnih kontekstih. zato se nam zdi pomembno, da se digitalna dostopnost na ustrezen način, ne prikrito, izpostavi kot eden ključnih elementov strategije.

V. Pripombe na Povezane vsebine

24. Zeleni prehod (str. 42)

Predlagamo dopolnitev besedila z navedbam aktivnosti v povezavi z uporabo digitalnih tehnologij, ki bodo pripomogla k izpolnitvi ciljev Evropskega zelenega dogovora: **preprečevanje načrtnega zastaranja izdelkov in storitev, povečanje združljivosti izdelkov in storitev, zagotavljanje pravice do obnavljanja in servisiranja izdelkov ter spodbujanje ponovne uporabe in zagotavljanje recikliranja naprav.**

Utemeljitev: Spodbujanje digitalne preobrazbe Republike Slovenije mora biti okolju prijazno, podnebno nevtralnno in trajnostno naravnano. Pomen skladnosti zelenega in digitalnega prehoda izpostavlja Evropska komisija v poročilu o strateškem predvidevanju za leto 2022 »Tesno povezovanje zelenega in digitalnega prehoda v novih geopolitičnih razmerah«²². Digitalna preobrazba mora prispevati k okoljsko nevtralni digitalni družbi.

25. Podporno okolje (str. 43)

Med strukture, ki zagotavljajo podporno okolja za uspešno uvajanje digitalne preobrazbe **dodati vsebinske mreže nevladnih organizacij.**

Utemeljitev: Pomen in vloga vsebinski mrež kot podpornega okolja nevladnih organizacij sta opredeljena v 3. odstavku 24. člena Zakona o nevladni organizacijah in v Strategiji razvoja nevladnih organizacij in prostovoljstva. Podporno okolje vsebinskih mrež NVO prispeva h krepitvi kapacitet za nove in inovativne iniciative nevladnih organizacij, strokovno pomaga pri identificiranju potreb okolja, razvoju programov in aktivnosti ter ciljno povezuje nevladne organizacije z namenom iskanja sinergij in trajnosti na področju spodbujanja digitalne vključenosti. Prav tako podpira nevladne organizacije pri aktivnem sodelovanju z gospodarstvom pri odzivanju na družbene izzive in potrebe ter pri sodelovanju z državnimi institucijami pri pripravi politik in predpisov ter doseganju ciljev javnih politik digitalne vključenosti. Na nivoju vključevanja uporabnikov so vsebinske mreže NVO ključne pri prepoznavanju potreb ljudi, dostopu do ciljnih skupin, izobraževanju za uporabo, preverjanju zadovoljstva, vzpostavljanju zaupanja in približevanju digitalnih storitev uporabnikom. Na nivoju trajnosti rešitev vsebinske sodelujejo pri promociji

22 Dostopno prek <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0289&from=EN>.

inovativnih digitalnih storitev, pilotiranju in preizkušanju ter vzpostavljanju družbene sprejemljivosti tehnoloških rešitev. Na ravni družbenega vpliva si vsebinske mreže prizadevajo za uveljavljanje digitalizacije z vidika socialne vključenosti, okoljske prijaznosti ter upoštevanja standardov dostopnosti, zasebnosti in varnosti digitalnih storitev. Koristi sodelovanja z nevladnimi organizacijami so dostopne, uporabne, učinkovite in prijazne digitalne rešitve, zadovoljstvo končnih uporabnikov, okrepljeno zaupanje v tehnologije, izboljšane digitalne kompetence uporabnikov, družbena sprejemljivost inovacij in trajnost digitalnih produktov ali projektov.